

De gevaarlijkste baan in Nederland: de voorbeeldfunctie

Posted on 12 augustus 2025 by Paul Frentrop

Daar dook hij opeens weer op. De gevaarlijkste baan in Nederland: de voorbeeldfunctie. Er bestaat bij mijn weten geen lijst van mensen die in Nederland een voorbeeldfunctie hebben, maar rechters weten dat wel. In het vonnis betreffende Frits van Eerd oordeelde de rechter immers dat deze oud-directeur van supermarktketen Jumbo een voorbeeldfunctie bekleedde.

Daar stond ik van te kijken. Nooit eerder heb ik gehoord dat een kruidenier, hoe groot zijn omzet in levensmiddelen ook is, als voorbeeld aan ons allen wordt voorgehouden. Zelfs wijlen Appie Heijn is die eer nooit te beurt gevallen.

Grijze muizen

Sterker nog: in het hele bedrijfsleven hoor je nog maar zelden over vooraanstaande mannen. Anthony Fokker maakte naam als pionier in de luchtvaart, een bedrijfstak die tot de verbeelding sprak. Cornelis Verolme kocht publiciteit om sterker te staan in onderhandelingen met regeringen en afnemers. Freddie Heineken dreef op de

merknaam van zijn bier en de aantrekkingskracht van dat product.

Maar moderne managers van grote bedrijven – met uitzondering van fenomenen als Elon Musk – zijn maatschappelijk gezien over het algemeen grijze muizen die goed worden betaald, maar niet aan schoolkinderen als voorbeeld worden voorgehouden. Het kapitalisme in zijn algemeenheid staat trouwens niet in een goed blaadje en het ondernemingsklimaat heeft allang een nieuwe ijs tijd bereikt doordat politiek Den Haag het bedrijfsleven niet dan met argwaan en verachting bekijkt en preventief knevelt met regelgeving en toezicht. Hoe kan ene Frits van Eerd, een ondernemer die privé bleek om te gaan met een zware crimineel en nu twee jaar de cel in moet, dan ooit een voorbeeldfunctie hebben bekleed?

Wat is trouwens een voorbeeldfunctie? Iemand die dusdanig algemeen geacht wordt dat kinderen wordt aangeraden in zijn voetstappen te treden, kan als een lichtend voorbeeld worden aangeduid. Denk aan Nelson Mandela. Maar die achting verdient zo iemand op basis van zijn karakter, zijn woorden en vooral zijn handelen. Niet op basis van de functie die hij bekleedt. Mandela was een voorbeeld, voordat hij president werd.

Vroeger kenden wij de notabelen: de burgemeester, de dominee, de arts en niet te vergeten de rechter. Deze heren – en soms dames – bekleedden vooraanstaande ambten en waren daarom vooraanstaand. Maar daarmee nog geen voorbeeld. Ze gedroegen zich boven gemiddeld deftig; dat hoorde bij hun stand. En de goeden onder hen handelden ook voorbeeldig vanuit het oude principe: adel verplicht. Maar dat betekende niet dat hun functies voorbeeldfuncties waren. En een burgemeester die met een borrel op tegen een verkeersbord reed, kreeg geen zwaardere straf dan een slager die dat deed.

De held als voorbeeld

Van oudsher is de held de inspiratiebron van de mens. Hij gaat voorop in de strijd, bestrijdt het kwaad, verslaat de draak en redt de jonkvrouw. Iedereen juicht hem toe bij leven en eert hem bij overlijden. Maar bekleedde hij een voorbeeldfunctie? We kunnen niet allemaal helden zijn.

De held is geboren in het verhaal bij het vuur en nieuwe media scheppen nieuwe helden. De boekdrukkunst bracht een heel nieuw genre helden. *Die Leiden des jungen Werthers*, de in 1774 uitgekomen eerste roman van Goethe, maakte hem

niet alleen beroemd in het hele Duitse taalgebied, maar inspireerde vele jonge mannen. In die zin had het boek zeker een voorbeeldfunctie. Het bracht in heel Europa een golf van zelfmoorden teweeg. Maar niemand zou betogen dat Goethe een voorbeeldfunctie had.

De Engelse dichter Lord Byron beschreef niet alleen de eenzame held die het opneemt voor de onderdrukten, maar vertrok in 1823 ook zelf naar Griekenland om mee te vechten voor de vrijheid van de door de Turken onderworpen Grieken. Hij overleed daar binnen een jaar aan malaria, maar bleef een voorbeeld voor velen. Van hem zou je kunnen zeggen dat hij zichzelf letterlijk een voorbeeldfunctie toedichtte.

De elektronische massamedia hebben weer een nieuw soort held geschapen, die in zekere zin een voorbeeldfunctie heeft. Wie kinderen vraagt wat ze later willen worden krijgt immers maar al te vaak als antwoord: 'beroemd'. En inderdaad wordt het dagelijks nieuwsaanbod voor een groot deel gevormd door Bekende Nederlanders (in Vlaanderen door Bekende Vlamingen) die wij allemaal kennen en wier handelen daarom nieuws is: of ze nu scheiden, trouwen, een auto-ongeluk krijgen of een nieuwe eigen voorstelling aanprijzen. Maar niemand zal toch serieus volhouden dat acteur, praatvoorstellinggast (talkshowgast) of presentator een voorbeeldfunctie is. Of dat het feit dat iemands naam bij een breed publiek een belletje doet rinkelen, betekent dat hij een voorbeeldfunctie voor velen vervult.

De enige die in de praktijk de voorbeeldfunctie gebruikt is de dictator. Zo is het heel gevaarlijk voor ondernemers om bekend te komen staan als de rijkste man van China. Over de jaren hebben als zodanig aangeduide personen de neiging om plotsklaps te verdwijnen. Ook schieten dictators standaard willekeurige mensen dood om een voorbeeld te stellen. Omdat de dictator de rest wil intimideren krijgen deze slachtoffers ongewild een voorbeeldfunctie.

Gelijkheid voor de wet

Het mooie van ons rechtsstelsel is dat wij voor de wet allemaal gelijk zijn. In een dictatuur zijn vrienden van de machthebber juridisch onaantastbaar. Maar in onze democratie maakt het voor de rechter volgens mij niet uit welke functie iemand bekleed om te bepalen of hij of zij strafbaar is. Uit de verwoording van het vonnis van Frits van Eerd zou een leek op kunnen maken dat de rechtbank zijn straf heeft verzwamd omdat hij een voorbeeldfunctie bekleedde.

Om dit misverstand te voorkomen, zou ik rechters aanraden de term voorbeeldfunctie voortaan te vermijden.

Wynia's Week brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week, **156 keer per jaar**, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk. [**Doet u mee?**](#) Hartelijk dank!